

ГОД. XXII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 2.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ИЗВЕШТАЈ

О СТАЊУ И РАДЊИ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

ЗА ПОСЛЕДЊИХ ПЕТНАЕСТ ГОДИНА ОД 1881/2 ДО 1895/6 ГОДИНЕ,

од дра ЛАЗЕ СТАНОЈЕВИЋА, начеоника друштвеног.

(Свршетак.)

И међу данашњим члановима има их много, које би требало брисати, јер не одговарају својим обвезама, а таквих је 67 на броју, што репрезентује капитал од 3600 фор., на који су само камате дужни 970 фор. 43 новч., — а то чини свега 4570 фор. 43 н.

Оба губитка заједно износила би 7505 фор. 05 новч.

И тако ако почнемо строго поступати, те свакога брисати, ко свој принос није на време платио, заједно са онима, код којих нема ни изгледа да ће икада платити, а то су већином чланови ван Новог Сада: онда не само да ће нас из године у годину бити све то мање место више, него можемо лако доживети и то, да ће цела готово скупштина бити од самих Новосађана, кад буде ванских чланова још мање било.

Кад добијемо извештаје: Матичине и позоришне, мало нас је што их пажљиво прелистамо, још мање нас је што их озбиљно проучимо, а најмање нас је, ил' управо рећи још нико до данас није се ни потрудио, да сравни и изнесе упоредно слику оба ова наша завода у погледу броја чланова, те сам — и непозван на то — тек из љубопитства упоредио број позор. чланова са члановима матичиним, па држим, да ће и Вас занимати, да дознате, колики је број чланова у једном и у другом културно-просветном заводу нашем.

За 35 година откад постоји наше позориште уписало се дакле свега 434 члана, а то је просечно нешто мало више од 12 на годину; од тих је умрло до данас — колико је нама познато — 131, остају 303, од тих је брисано 3, остају 300, а од тих су опет 54 разне корпорације и то: 1 мајсторски цеј, 1 занатлијска задруга, 1 дилетантско позор. друштво, 2 учена друштва, 2 дистрикта, 3 читаонице, 4 певачка друштва, 6 новчаних завода, 15 црквених општина и 19 политичких општина. Кад се те 54 корпорације одузму од 300 чланова, остају 246 живих личних чланова.

Да видимо, колико се које године уписало чланова у „друштво за српско народно позориште“:

1861.	19,	1873.	6,	1885.	3,
1862.	68,	1874.	—,	1886.	4,
1863.	35,	1875.	1,	1887.	6,
1864.	16,	1876.	—,	1888.	4,
1865.	8,	1877.	—,	1889.	6,
1866.	26,	1878.	16,	1890.	6,
1867.	28,	1879.	19,	1991.	9,
1868.	6,	1880.	1,	1892.	18,
1869.	23,	1881.	9,	1893.	19,
1870.	7,	1882.	5,	1894.	17,
1871.	2,	1883.	7,	1895.	7,
1872.	13,	1884.	8,	1896.	12,

Од 600 српских православних црквених општина у митрополији карловачкој има позоришних чланова само из 72, а 8 су

општина ван ове митрополије, свега 80 општина. Између те 72 општине има их 5, којима су чланови или изумрли или избрисани, те тако данас имају 67 општина своје позор. чланове; немају дакле ни једног члана њих 533 општине, а то ће рећи, једва тек свака 9-та општина има позоришног члана!

Жалосно! Ал' тако је. А хоће л' у опште — и ако, кад ће? — бити боље, то сам Бог свети зна!

43 општине имају по	1 члана	=	43,
11 "	"	"	22,
4 "	"	"	12,
4 "	"	"	16,
3 "	"	"	15,
2 "	"	"	12,
2 "	"	"	18,
3 "	"	"	30,
3 "	"	"	39,
2 "	"	"	40,
1 "	"	"	24,
1 "	"	"	44,
1 "	"	"	119,
<u>80</u>			<u>434.</u>

По гласу извештаја „Рад и именик“ Матице Српске за г. 1895., има Матица наша за 70 година откако постоји:

правих чланова	1267	—	434 умрло	=	833,
чланова са уплатом I. до IV. рате	548	—	130 "	=	418,
свега	1815	—	564 "	=	1251.

Од тих су свију 162 разне корпорације, остају 1089 живих личних чланова — а то ће рећи ни пуних 26 чланова на годину, — док друге, млађе словенске Матице имају бар толико хиљада чланова, колико Матица наша стотина броји.

Матичиних чланова има из 258 места без разлике на област.

Да је лепе среће — као што није — па да наше позориште има данас бар само онолико сигурних чланова, колико их има Матица, не би морали већ сада зепсти у срцу за опстанак нашег позоришта. А овако?!

Остаје нам још, да сравнимо број чланова Матичиних са позоришним и то само у неким већим и знатнијим местима нашим.

	Матичиних				Позоришних			
	уписано свега	умрло	корпорације	остаје личних	уписано свега	умрло	корпорације	остаје личних
Бечкерек	14	5	2	7	9	6	—	3
Вршац	13	5	—	8	44	19	2	23
Вуковар	23	9	1	13	10	3	4	3
Земун	32	11	3	18	24	16	3	5
Ириг	14	2	3	9	1	—	—	1
Карловци	44	9	4	31	9	2	1	6
Кикинда	27	12	2	13	13	2	1	10
Митровица	62	14	6	42	20	3	3	14
Осек	11	3	1	7	4	2	—	2
Панчево	51	14	1	36	13	6	2	5
Рума	26	6	3	17	10	1	1	8
Сента	34	7	2	25	13	8	1	4
Сомбор	39	20	2	17	20	4	3	13
Суботица	15	3	—	12	6	3	—	3
Темишвар	24	17	2	5	10	4	1	5
Нови Сад	208	102	4	102	119	54	4	61
Сентомаш	40	6	1	33	6	3	3	0

Сентомаш! Србобран! Кад му име изрекнеш, пуна ти га уста; јер се буде у теби слатке успомене на негдашњу славу његову а понос српски, а кад погледаш по том богатом Србобрану на број личних позоришних чланова, туга те обузима, срце те боли, душа ти плаче. У место да је први међу првима, он је последњи међу последњима. Па кад му образ подноси, нек' му је.

Од наших већих места немају ни једног личног члана: Ада, Нови Бечеј, Перлез, Тител, Шид, Вуковар, Горњи Карловци, Сентандрија и Србобран; а могло би бити много више чланова него што их има у: Ст. Бечеју, Иригу, Ср. Карловци, Осеку, Ст. Паланци, Панчеву, Суботици, Меленци и Загребу.

Кад је управни одбор увидео, да су како која година позоришне котребе све то веће, а да их немамо откуд подмирити, ако нећемо да крњимо и онако незнатну главницу, предложио је главној скупштини, која је предлог и усвојила, те смо 1892. г. издали позив на цео народ и поједине родољубе за сталну припомоћ позоришту. Позив је послан: српским православним архијерејима, манастирима, општинама, новчаним заводима, женским задругама, певачким друштвима, читаоницама и појединцима.

На тај наш очајни вапај одазвали су се одмах вазда родољубиви Панчевци са лепим годишњим прилогом од 1310 фор. за 5 година, што уредно и принашају, па тек доцније само још Новосађани са годишњом свотом од 1160 фор., но која свота како која година све то мањом постаје, јер се обећани прилози врло слабо и тешко уплаћују, тако, да ће много отпасти, јер неки, који су обећали па донекле и плаћали, баш неће даље да плаћају.

Пошто се приближује пета година панчевачким и новосадским прилозима, а потребе не само да остају бар исте, него још расту с дана на дан, дошао је одбор на ту мисао, да се обрати молбом на наше новчане заводе за сталну помоћ, да би могли колико толико осигурати опстанак позоришта.

Тај је предлог прихватила и лањска главна скупштина и управни је одбор 1895. год. разаслао позив на 44 управитеља и 51 новчани завод, од којих су се одазвали само њих 13 завода са целокупним приносом од 659 фор. и то само за сад без икакве обвезе за даље, ил' већином као један део чланарине, што се опет не сме трошити.

Па баш у тој лепој нади, да ће одзив бити обилат, повисила је лањска главна скупштина већини глумачког особља плату до ове главне скупштине; но ми смо се свиколици у својој претпоставци грдно преварили, јер с тим придоним и обећаним прилозима не можемо ни из далека подмирити недостатак у овогодишњем прорачуну.

Пре 15 година није ни један глумац имао 25 година глумовања, па и најстарији служили су тада тек 15—18 година, те нису могли постићи ону висину плате, коју су достигли за ових 15 година, дакле је тако-звани „гаженштанд“ био онда много мањи него данас што је — као што смо напред видели.

Глумци, који су тада имали 25—30 фор., имају данас 60—65, а они са 50 фор. стоје данас на 80 фор.

Данас имамо две извршне снаге, које службе неуморно овом нашем заводу преко

30 година, трећа је снага навршила лане 25 година а тако рећи још само за који дан па ћемо имати још два така 25-годишња члана, а сви су они дугом службом и савесним и извршним својим радом постигли за то време највишу плату, коју ми у опште до данас дајемо, па већ с тим је самим знатно повећан „гаженштанд“. Даље умножило се и позоришно особље, јер су вредни похађачи нашег позоришта желели и искали, да се на позорници више пева, јер да комађе са певањем и много више користи доноси — о чему се и управа осведочила — те су и тога ради издаци код позоришта знатно повећани, а најпоследње треба нам и подмлатка, јер ће старије снаге данас-сутра сасвим оронати.

Славна скупштина! Данас нема ваљда ни једног ваљанијег позоришта на свету — или бар га је ретко — које се само ли од своје зараде — без чије му драго помоћи — издржава; једино је наше било, што се до данас како тако таварило, што нас је доста жртава стало, и ако хоћемо — што од нашег позоришта и очекујемо — да је наша позоришна дружина бар близу врхунца своје уметности, онда нам треба још већих жртава, а за те су нама — као управи — сви познати извори исцрпљени, остало би нам да још само почнемо знатно капитал крњити, па би свршили са позориштем брзо; јер би појели и то мало главнице, те нит' би имали онда позоришта ни капитала, ако се позоришту ма с које стране не притече у помоћ ил' се друго што не нареди.

Колико има наших великодостојника, велепоседника и других богаташа, које је Бог обдарио земаљским благом, те који би могли олако потпомагати позориште, кад би само хтели, па бар да су — од све мукe — макар само и чланови „друштва за српско народно позориште“, ал' ни то нису. Колико је наше интелигенције, која знаде на што нам је позориште и шта му је смер, па ипак нит' га потпомаже, нити се уписује бар у чланове. Чисто ми је зазорно изрећи, да би и Нови Сад могао имати бар још толико чланова колико их је сад, само кад би. . . .

Па колико је тек које великодостојника и првосвештеника, које имућних и интелегентних отишло с овог света за 35 година а нису ни најмањег дарка оставили за собом на овај наш културно-просветни завод, да им се бар име спомиње!

Ал' што да ређам још даље, та доста је и оволико, па да јасно обележим с једне стране жалост, а с друге срамоту нашу.

Ето вам, п. г. г. скупштинари, суморне ал' верне слике данашњег стања нашег позоришта. И ако је доданашња управа сву своју снагу, знање и умење у то уложила, да позориште наше постави и остави на чвршћим ногама, ипак — и при најбољој вољи — није јој то пошло за руком;

те јој не остаје ништа друго него — пошто су сви њени покушаји — у првом реду за одржање а у другом за унапређење нашег позоришта — безуспешни остали, да најтоплије благодари славној скупштини на поклоњеном поверењу и да уступи своје место другим људима, који ће — можда — боље умети повести коло среће нашег позоришта лепшем напретку и сјајнијој будућности, можда ће нови људи на управи сретнији бити од нас те пронаћи неисцрпиве изворе за подмирење позоришних потреба.

Ми можемо само од срца желити новој управи, да буде сретније руке од нас.

Л И С Т И Њ И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српска народна позоришна дружина у Панчеву.) О бављењу наше позоришне дружине у Панчеву доноси „Браник“ у свом 25. броју овај извештај: „Наше народно позориште завршило је овде у сваком погледу успешан рад свој 20. фебруара о. г. и одмах други дан отишло је у Земун, праћено нашом најтоплијом симпатијом. За време свога бављења овде, од 11. децембра пр. г. до 21. фебруара о. г. давано је 40 представа, од којих једна у корист пензионом фонду глумачком. Недељом и свецем даване су представе за народ с обањеним ценама. Сувишка је било око 200 фор, а представа, приређена у корист пензионом фонду глумачком, донела је 202 фор. 73 новч. Заиста леп резултат кад се узме, да су времена тешка и да се неколико пута недељом нису могле дати представе с тога, што су приређиване играчке и забаве у истој дворани где и представе. Према постигнутом лепом успеху управитељ нашег позоришта г. А. Хаџић, изјавио је у име позоришта најтоплију захвалност родољубивој српској панчевачкој публици, која је и овом приликом, као и до сад увек, не тек празним речима него и делом, показала своју стару поуздану љубав и опробану будну свест своју у потпомагању нашег народног позоришта, те тиме, у пркос тешким временима и опет сјајно засведочила, да јој је озбиљно стало до одржања и напретка те наше сваком правом српском родољубу миле и драге му просветне установе. Управитељ је изјавио захвалност и нашем месном позоришном одбору на својском заузимању и брижљивом старању

око унапређења животних интереса нашег позоришта, а тако исто и г. М. Топаловићу, коровођи српског црквеног певачког друштва нашег, који је из чисте љубави према нашем позоришту управљао свирачким збором у ковадима са певањем, а по потреби и певање на хармонијуму пратио.

Сваку хвалу и похвалу заслужују и наше врле Панчевкиње, које су својим добровољним прилозима омогућиле, да се за наше народно позориште набави једно старо-српско, златом богато извезено одело у вредности од 200 фор. У скупљању тих прилога показале су особиту ревност: гђа Софија Радосављевића и гђца Јованка пл. Јагодићева. Нека им је хвала на том њиховом ревном заузимању.

Наша позоришна дружина оставила је овде код нас најлепше успомене. Сваки члан јој вршио је поверене му задатке на опште задовољство наше доста критичке публике, а добро промишљена и изведена скупна игра наших вредних глумаца наилазила је на одобравање и признање.

Од нових овде код нас у Панчеву научених позоришних дела, најбоље се допала ова: „Јеврејин из Пољске“, „Добре сведоци“, и „Нов комад“.

При расстанку изјавили су наши Панчевци жељу, да наше позориште сваке године дође у Панчево, али на краће време, и то не за време месојеђа, када се приређују многе забаве и играчке у истој дворани, где се дају и представе. Тим начином могао би се боравак нашег позоришта у Панчеву увек осигурати!“

Издаје управа срп. нар. позоришта